

Μυθιστόρημα, αυτό το... αρχαίο

Ο Μεταπολιτισμός και ο Ραντίερ για «Καλλιμαχία», και οι δύο μορφές του Διαφοροποιοτή, ο φιλόσοφος Βολταίρος, ο Αντώνιο Γκαλανζίν, λιμπρετίστας της «Αίντα» του Βέρνι, ακόμη και αυτή η Μπάρμπαρ Κάρλταν, η σύγχρονη βασίλισσα της ροκ ηθολογικής λογοτεχνίας, θα υπέκυπταν σίγουρα στον διακειμενικό περασμό αν γνώριζαν το αρχαίο ελληνικό μυθιστόρημα του Χαρίτωνος Αφροδισιεύου «Χαιρέας και Καλλιρόη».

Διαβάζουμε τώρα το μυθιστόρημα αυτό στη νεοελληνική μετάφραση - μη φιλολογική - του Βασίλη Λεντάκης, που μόλις κυκλοφόρησε (εκδόσεις Το Ροδάκινο) και κατανοούμε πλήρως από που έγραψε ο Χαρίτωνος ο οποίος έζησε στην Αθήνα τον 2ο αιώνα π.Χ. και έγραψε το «Χαιρέας και Καλλιρόη».

Μπορεί να απαλλάξει και σήμερα το ελληνικό μυθιστόρημα χωρίς να αναγκαστεί να επιστρατεύσει ογκώδη βοηθήματα. Για εκείνον που έμαθε να συνδέει το ελληνικό με το κλασικό, τα κείμενα αυτά είναι εκπληκτικά μοντέρνα και ζωντανά.

Και πώς να μην είναι ζωντανά αφού, πάντα κατά τον Χέντ, στο μυθιστόρημα του Χαρίτωνος ο σύγχρονος αναγνώστης βρίσκεται και το αίσιο τέλος των μελοδραμάτων και τον συναισθηματικό, αστικό τόνο, παρόμοιο με τον φορτομορνιζάν.

Στα καλύτερα σημεία της αφήγησής του, ο βίος ο Χαρίτων, που κατήγετο από την Αφροδισιάδα της Καρίας (νοτιοανατολικά της Μικράς Ασίας), συνοψίζει ό,τι προηγήθηκε, όπως ακριβώς στα σημερινά φωτορομάντζα διαβάζουμε τις «περιλήψεις προηγούμενων».

Μαθαίνουμε έτσι πώς παντρεύτηκε ο Χαιρέας την Καλλιρόη, ο ομορφότερος άντρας την ομορφότερη γυναίκα. Πώς σε μια σκηνή ηθολογίας ο Χαιρέας χτύπησε την Καλλιρόη, που την έβλεπον με κάθε επισημότητα επειδή η κόρη ήταν νεκροφόρος. Πώς τιμωρήθηκε άνοκτα τον τάφο, πήραν την Καλλιρόη και την πούλησαν στον πύον άρχοντα της Μιλήτου Διονύσιου. Πώς αυτής την ερωτεύτηκε και αυτή άνοιξε στον να τον παντρευτεί ενώ ήταν έγκυος από τον Χαιρέα. Πώς ο Χαιρέας, φθισώντας να τη βρει, πορεύθηκε δούλος στην Κάρια. Πώς ο βασιλιάς της Περγίας ερωτεύτηκε με τη σειρά του την Καλλιρόη, που είχε την ομορφιά της Α-

Κατά τον σουβδό ερευνητή Τόμας Χεγκ «ο δυτικός πολιτισμός δεν οφείλει στην αρχαία Ελλάδα μόνο την επική, τη λυρική και τη δραματική ποίηση αλλά και το μυθιστόρημα, κυρίαρχο λογοτεχνικό είδος της εποχής μας»

περίπετες και περιστροφές μέχρι το αίσιο τέλος - αυτό το lieto fine που διαπερνάει και το μελόδραμα του 18ου αιώνα - που δεν είναι άλλο από την επιστροφή του ζευγαριού στις Σπάρκοιες.

Το μπάβο έρωτας - χωρισμός - επανένωση διαπερνάει και τα πέντε ελληνικά μυθιστορήματα της αρχαίας Ελλάδας που ορίζονται ολόκληρα, δηλαδή «Τα κατά Άνθων και Αβροκόμην» του Ξενοφάντος Ερεσίου, τα «Αιθιοπικά» του Ησιόδοτου, «Τα κατά Λευκίτην και Κλεποφάντην» του Αρχαλλέου Αλεξανδρέως Ταπίου, το «Δάφνης και Χλόης» του Λόγγου και το μυθιστόρημα του Χαρίτωνος.

Αλλά στο «Χαιρέας και Καλλιρόη», που θεωρείται το πρώτο μυθιστόρημα της δυτικής λογοτεχνίας, «το προαιμότερο δείγμα της ευρωπαϊκής μυθιστοριογραφίας», όπως σημειώνει ο Βασίλης Λεντάκης, το όφρος είναι πιο ελεύθερο, δεν υπακούει στους κανόνες της κλασικής ρητορικής. Και η πλοκή είναι πιο ευφάνταστη, «Χαρίτων Αφροδισιεύς, Αθηναίος του ρήτορος ιστοριογράφου, πάθος ερασιφίλου εν Συρρακούσας γενόμενος διηγήσασθαι αυτοπομπήντα ο συγγραφέας στην αρχή της ιστορίας του.

«Ο δυτικός πολιτισμός δεν οφείλει στην αρχαία Ελλάδα μόνο την επική, τη λυρική και τη δραματική ποίηση αλλά και το μυθιστόρημα, κυρίαρχο λογοτεχνικό είδος της εποχής μας», λέει ο Χεγκ. Είναι αλήθεια πως «α αποδοθεί αν τον Χαρίτωνος και στους συνάδελφούς

Η τιμωρία του έρωτα. Τοιχογραφία από την Πομπηία

ματκά τους ανήκει, έστω και με καθυστέρηση δύο χιλιάδων χρόνων. Οι κλασικοί φιλόλογοι όμως ελάττωσα ένοιμησαν στην οφειλή αφηρόντως ανάλογα απληροφρήτους και τους ιστορικούς της σύγχρονης λογοτεχνίας». Αυτό τα έγραψε βέβαια ο Χεγκ στην αρχή της δεκαετίας του 1980, όταν πρωτοεδόθηκε το βασικό εργασιδίό του «Den Antika Romanen», αλλά τα πρόματα από τότε έχουν αλλάξει, όχι μόνο στο εξωτερικό αλλά και

της μας για το αρχαίο μυθιστόρημα. «Έπιμερα στην Ελλάδα δεν είναι και τόσο αγνοημένο το αρχαίο ελληνικό μυθιστόρημα», λέει ο φιλόλογος και μεταφραστής του Χαρίτωνος Βασίλης Λεντάκης, στηρίζοντας, για την εκτίμησή του, στην εκδόση της εκδόσεως «Η κατάσταση αυτή ηπείγει την άμεση μελέτη για το είδος, που στο εξωτερικό προηγήθηκε κατά μια δεκαετία.

Μισρούς να ποίσει ότι το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990 πλούτι-

Παρθενόνη και Μήτιος, πρώτος μυθιστορηματός που σφραγίστηκε σε αποσπασμάτα (ψηφιδωτό από έπαυλη των περιχώρων της Απιδόσειας). Άριστερό, γυναίκα μορφή από τοιχογραφία της Πομπηίας που ταυτίζεται με τη Σαφό, αλλά θα μπορούσε να ήταν και μια καλλιωρημένη αναγνώστρια ελληνικού μυθιστορήματος

πνίου» των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης περιελάμβανε και το άρθρο του Βασίλη Λεντάκη «Οι αγελοφόροι των θεών»: τα όνειρα στα Αιθιοπικά του Ησιόδοτου.

Αυτές τις ημέρες κυκλοφόρησε η μετάφραση του «Χαιρέας και Καλλιρόη», ενώ από τον ειδικό όγκο Αφροδισιάδα η έκδοση των «Αιθιοπικών» του Ησιόδοτου, σε μετάφραση της Αλφής Σιδέρη και εισαγωγή του Γιώργη Πατρομικαλάκη.

Έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την εκδοτική υποδοχή (και τύχη) στον ελληνικό χώρο τον πέντε αεράρια σοζόμενων αρχαίων μυθιστορημάτων, γιατί μέσα από αυτήν βλέπουμε πρώτα και κύρια τα ενδιαφέροντα και τις κατευθύνσεις της φιλολογικής επιστήμης. Όπως είδαμε, η πρώτη νεοελληνική μετάφραση των «Αιθιοπικών» χρονολογείται από το 1843 (εκ της τυπογραφίας του Μελισσιώ, ίσως γιατί από το μυθιστόρημα είχε αναγνωστεί πολύ έντονα, από την εποχή της Αναγέννησης, και ο απόδοτος του έρωτας ως τον 19ο αιώνα. Στον 19ο αιώνα ανήκει και η μετάφραση του μυθιστορηματος του Ξενοφάντος Ερεσίου «Τα κατά Άνθων και Αβροκόμην», μετανεχθέντα ελεύθερος εκ της αρχαίας ελληνικής εις την καθ' ημάς φωνήν υπό Χ. Ι. Καρρέ. Η έκδοση έγινε στη Σμύρνη. Το μυθιστόρημα του Χαρίτωνος πρωτομεταφράστηκε το 1927. Η μετάφραση αυτή δημοσιεύτηκε σε συνέντευξη, υπό μορφή επιφυλλίδων, στη «Νέα Έστια».

Καλύτερη τύχη είχε βέβαιος το μυθιστόρημα του Λόγγου «Δάφνης και Χλόη», που μέσα στον 20ο αιώνα μεταφράστηκε τέσσερις φορές. Η πιο πρόσφατη μετάφραση, του Ρόβη Ρούφοου, στις εκδόσεις Ικαρος, χρονολογείται από το 1970 και είναι ολόκληρη φρέσκα και ισχυρή. Η καλή τύχη του μυθιστορηματος του Λόγγου οφείλεται βέβαιος στο γεγονός ότι αυτό το ποιητικό έργο είχε διαχέσει σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή τέχνη, από τον Γκαίτε και τον Ραβέλ ως τον Σαγκκάι και τον Δούκ Μασ Ορέστη Λάσκο (στον κινηματογράφο).

Μένει λοιπόν να γίνει μια σύγχρονη μετάφραση του μυθιστορηματος του Ξενοφάντος του Ερεσίου για να έχει ο σημερινός Έλληνας αναγνώστης το corpus και των πέντε αρχαίων ελληνικών μυθιστορημάτων, αυτή την «αρχαία κανονιστή» που μας θυμίζει κάθε φορά τον μοντερνισμό της κλασικής αφήγησης.

το επιφανειακό απλό αλλά τόσο αινιματικό και περίπλοκο είδος της αρχαίας γραμματολογίας.

Το 1990 εκδόθηκε το μυθιστόρημα του Αρχαλλέου Αλεξανδρέως Ταπίου «Λευκίτην και Κλεποφάντην», με εισαγωγή, μετάφραση και σχόλια του Γιώργη Πατρομικαλάκη (βιβρία Γουλιανόρη - Χορν). Ήταν η πρώτη νεοελληνική μετάφραση αυτού του έργου, περίπου τέσσερις αιώνας μετά την επίδο ρητορικής (1601). Ο μεταφραστής συνδέει τον έκδοση

σημειώνει ότι «δεν θα είχε λόγο να εκκινείται σε αυτό το μήκος, αν διαθέταμε σε γλώσσα ελληνική κάποια σχετική εργασία για το αρχαίο ελληνικό μυθιστόρημα».

Το κενό αυτό ήρθε να καλύψει, δύο χρόνια αργότερα, η ελληνική έκδοση του «Αρχαίου μυθιστορηματος» του Τόμας Χεγκ από το Μορφικό Ίδρυμα της Έθνικής Τράπεζης, σε μετάφραση της Τζένης Μαστοράκη, με εισαγωγή παραρτήσεων του Γιάννη Παπαγιαννίδη.